

Wyzwania duszpasterskie w listach biskupów Kościoła katolickiego w Papui Nowej Gwinei na temat małżeństwa i rodziny

Pastoral Challenges in Letters of the Bishops of the Catholic Church in Papua New Guinea on the Issue of Marriage and Family

Wojciech Niścigorski SVD

wniscigorski@yahoo.com

Katolicki Uniwersytet Lubelski

Kapłan ze Zgromadzenia Słowa Bożego (werbiści); wieloletni misjonarz w Papui Nowej Gwinei; doktorant KUL (Katedra Duszpasterstwa Rodzin); zainteresowania badawcze: małżeństwo i rodzina w Kościele katolickim, szczególnie w Papui-Nowej Gwinei.

Wyzwania duszpasterskie są to zadania, które wymagają od Kościoła podjęcia wielu różnych wysiłków i działań w celu zmierzenia się w konkretnej rzeczywistości z problemami wiernych, aby pośród przeciwności życia prowadzić ich drogą do zbawienia. Obecne zadania duszpasterskie społeczności wierzących Kościoła katolickiego w Papui-Nowej Gwinei (PNG) w stosunku do małżeństw i rodzin są bardzo znaczące i aktualne dla posługi Kościoła w tym kraju, ale - dodajmy - kraju nadal misyjnym.

Przedmiotem niniejszego opracowania są listy pasterskie biskupów Kościoła katolickiego w PNG na temat małżeństwa i rodziny oraz zadania duszpasterskie, ukazane w tych listach w ostatnim 25-leciu. Cel niniejszego artykułu można określić jako uwypuklenie najważniejszych problemów, z którymi zmagają się obecnie rodzina i z którymi winien duszpastersko zmierzyć się Kościół misyjny w PNG.

Z związku z tym warto postawić pytania: co stanowi główne i aktualne wyzwania dla małżeństwa i rodziny w Kościele w PNG?; jakie odpowiedzi pastoralne oraz środki proponuje miejscowy Kościół w celu ich przezwyciężenia?

Niniejsze opracowanie składa się z czterech paragrafów. W każdym z nich wskaże się najpierw na oficjalne stanowisko Kościoła w kwestii każdego z wyzwań duszpasterskich; później ukazana zostanie pastoralna postawa Kościoła w PNG według wskazań jego biskupów.

1. Działania władz publicznych w zakresie kontroli urodzeń

Liczba ludności w PNG w 2019 roku ma wzrosnąć do 8 587 000. Liczba urodzeń dzieci każdego roku się zwiększa. Średnia liczba urodzeń wynosi 227 609 rocznie w stosunku do 59 697 zgonów¹. W związku z tym władze państwowe PNG, jak i różne organizacje pozarządowe postulują od jakiegoś czasu ograniczenie przyrostu naturalnego ludności. Apel ten wypływa także od organizacji zagranicznych, które udzielaną przez nie pomoc wprost uzależniają od ograniczenia urodzin dzieci w PNG.

Warto przypomnieć nauczanie Kościoła w tej sprawie. W encyklice *Humanae vitae* papież Paweł VI wskazał na niedopuszczalne moralnie sposoby ograniczenia liczby potomstwa przez małżonków, jak i władze państwowe. Uwypuklił także poważne następstwa sztucznej kontroli urodzeń dla samych małżonków i całego społeczeństwa. Papież przestrzegając: „Jak bardzo niebezpieczne możliwości przyznałoby się w ten sposób kierownikom państw, nietroszczącym się o prawa moralne”².

Ojciec Święty Jan Paweł II w adhortacji apostołskiej *Familiaris consortio*, nawiązując do swego poprzednika, stwierdził:

„Antykoncepcja narzuca mowę obiektywnie sprzeczną, czyli taką, która nie wyraża całkowitego oddania się drugiemu; stąd pochodzi nie tylko czynne odrzucenie otwarcia się na życie, ale również sfalszowanie wewnętrznej prawdy miłości małżeńskiej, powołanej do całkowitego osobowego daru”³.

W dalszych numerach adhortacji papież nauczał, że społeczeństwo i władza państwowa ma pozostawać w służbie rodziny,

¹ Zob. www.populationof.net/pl/papua-new-guinea/ [dostęp: 24.11.2018].

² Por. Paweł VI, *Encyklika „Humanae vitae”* (dalej: HV), Wrocław 1994, nr 17.

³ Tamże, nr 32.

a sama rodzina „jest społecznością cieszącą się własnym i pierwotnym prawem”. Papież dodał: „Kościół otwarcie i z mocą broni praw rodziny przed niedopuszczalnymi uzurpacjami ze strony społeczeństwa i państwa”⁴.

W *Katechizmie Kościoła katolickiego* czytamy:

„Państwo jest odpowiedzialne za dobrobyt obywateli. Z tej racji jest więc rzeczą uzasadnioną, by wpływało ono na ukierunkowanie demografii ludności. Może to robić przez obiektywną i pełną szacunku informację, ale nigdy nie autorytatywnie i stosując przymus. Nie może ono w sposób uzasadniony zastępować inicjatywy małżonków, którzy pierwsi są odpowiedzialni za wydawanie na świat i wychowywanie swoich dzieci. Nie jest dozwolone sprzyjanie środkom regulacji demograficznej, przeciwnym moralności”⁵.

Papież Franciszek również odniósł się do tego zagadnienia. Uczynił to w adhortacji apostołskiej *Amoris laetitia*. W dokumencie nawiązał wprost do nauczania Pawła VI, przedstawionego w encyklice *Humanae vitae*, a także mocno zachęcił do nowego odkrycia jej orędzia, które ciągle obowiązują⁶.

Biskupi Kościoła w PNG, powołując się na nauczanie Kościoła na temat kontroli urodzeń oraz roli władzy państwowej w tym zakresie, a także znając formy nacisku różnych organizacji pomocowych, wydali w tej ważnej sprawie list *Population Control*. Na jego początku wskazali na odpowiedzialne rodzicielstwo, oparte na naturalnych cyklach biologicznych kobiety. Wyrazili także zdecydowany sprzeciw wobec władz państwowych i organizacji zewnętrznych, które pragną pomijać wskazania moralne, a także kulturowe drogowskazy⁷.

Biskupi zalecili wiernym, aby pozostali wierni nauczaniu Kościoła w kwestii planowania rodziny. Podkreślili przy tym naturalne metody jako jedyną właściwą drogę postępowania w tej delikatnej sprawie. Małżonkom, którzy mają problem z poczęciem dziecka, zaproponowali kontakt z diecezjalnymi biurami życia rodzinnego, ustanowionymi w każdej diecezji. Może tam zostać im zaoferowana fachowa

⁴ Por. Jan Paweł II, *Adhortacja apostołska „Familiaris consortio” o zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym* (dalej: FC), Poznań 2001, nr 45-46, 84.

⁵ *Katechizm Kościoła katolickiego* (dalej: KKK), Poznań 1994, nr 2372.

⁶ Por. Franciszek, *Posynodalna adhortacja apostołska „Amoris laetitia” o miłości w rodzinie* (dalej: AL), Kraków 2016, nr 80-82.

⁷ Por. *Population Control*, [w:] *Pastoral Letters and Statements of the Catholic Bishops' Conference of PNG and Solomon Islands 1993-2017*, Goroka 2017, s. 68-69.

pomoc przeszkolonych doradców. Ponadto hierarchowie wskazali na konieczność edukacji par małżeńskich w zakresie życia seksualnego i odpowiedzialnego rodzicielstwa. Kursy takie są organizowane w biurach życia rodzinnego w każdej diecezji⁸.

W swym liście biskupi wskazali wyraźnie, że oferowana pomoc zagraniczna nie może być elementem wpływu i zachętą dla władz państwowych w kwestii sztucznej kontroli urodzeń. Taka interesowna pomoc narusza zawsze godność oraz odpowiedzialność małżonków za poczęcie nowego życia. Ojcowie i matki nie mogą być poddawani naciskom ze strony władz państwowych w planowaniu liczebności swoich rodzin. Biskupi zaznaczyli także, iż nie należy wyolbrzymiać problemu demograficznego w kraju, który dobrze się rozwija ekonomicznie, a obszarowo jego wielkość jest w stanie zapewnić przestrzeń życiową dla wzrastającej liczby obywateli⁹.

Hierarchowie zwrócili uwagę, że jeśli trzeba szukać jakichś rozwiązań w tej sprawie, to mają to być rozwiązania długofalowe, uwzględniające podstawowe prawa człowieka. Na zakończenie listu biskupi nawiązali do preambuły konstytucji PNG, w której mowa jest o tym, że chrześcijanie tego kraju chcą realizować chrześcijańskie zasady w swoim życiu i postępowaniu – zarówno jako władze państwowe, jak i zwykli obywatele¹⁰.

2. Zjawisko odżywiającej poligamii

Jana Paweł II pisał w adhortacji apostołskiej *Familiaris consortio*:

„Poligamia sprzeciwia się komunii pomiędzy małżonkami. Przekreśla ona wprost zamysł Boży, który został objawiony na początku, gdyż jest przeciwna równej godności osobowej mężczyzny i kobiety, oddających się sobie w miłości całkowitej, a przez to samo jedynej i wyłączonej”¹¹.

Sobór Watykański II przypomniał naukę Kościoła, wedle której komunie małżeńską między poślubionymi stanowi „równa godność osobista kobiety i mężczyzny, która musi być uwzględniona przy wzajemnej i pełnej miłości małżonków”¹². Podobnie stwierdza

⁸ Por. tamże s. 68.

⁹ Por. tamże.

¹⁰ Por. tamże s. 69.

¹¹ FC, nr 19.

¹² *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym „Gaudium et spes”* (dalej: KDK), [w:] Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje*, Poznań

Katechizm Kościoła katolickiego: „Poligamia jest przeciwna równej godności i miłości małżeńskiej, która jest jedyna i wyłączna”¹³. Dalej mowa jest o tym, że poligamia była co prawda tolerowana w Starym Prawie, ale prawo Mojżeszowe powoli zmierzało do ochrony kobiet przed panowaniem mężczyzn. Następnie stwierdza się:

„Poligamia nie jest zgodna z prawem moralnym. Zaprzecza ona radykalnie komunii małżeńskiej, przekreśla wprost zamysł Boży, który został objawiony nam na początku, gdyż jest przeciwna równej godności osobowej mężczyzny i kobiety, oddających się sobie w miłości całkowitej”¹⁴.

Mając na uwadze wskazania Kościoła w sprawie poligamii, biskupi katoliccy w PNG wydali oficjalne oświadczenie na temat tego tak ważnego problemu w ich kraju. Oświadczenie to przybrało formę listu *Statement on Polygamy*, w którym punktuje się ujemne skutki omawianej praktyki. Stwierdza się najpierw, że poligamia jest źródłem bólu i cierpienia dla wielu kobiet i ich dzieci. Prowadzi ona także do wielorakiego zła w społeczeństwie nowogwinejskim. Samobójstwa oraz morderstwa kobiet, żyjących w związkach poligamicznych, nie są sprawą odosobnioną¹⁵.

Warto zauważyć, że biskupi przyznają, iż przed nastaniem chrześcijaństwa w PNG lokalni wodzowie miejscowych klanów posiadali wiele żon, co było podyktowane kulturą, charakterystyczną dla tego rejonu Melanezji. Poligamia była bowiem znakiem siły i prestiżu wodza lokalnej społeczności. Miała również uzasadnienie czysto praktyczne. Wódz lokalnej społeczności, posiadając znaczne obszary ziemi do uprawy, liczne zwierzęta domowe, a także wiele posiadłości, potrzebował pomocy dla ich prawidłowego funkcjonowania. Niezbędne były bliskie mu osoby, które by się tym wszystkim zajęły. Istniała też presja ze strony społeczności lokalnej, by powiększać znaczenie swojego wodza w stosunku do innych klanów. Znamienne w tamtych czasach było też to, aby lokalny wódz porozumiał się ze swoją pierwszą żoną odnośnie do poślubienia następnych kobiet, które miały być jej podporządkowane¹⁶.

2002, nr 48.

¹³ KKK, nr 1645.

¹⁴ KKK, nr 1610, 1645, 2387.

¹⁵ Por. *Statement on Polygamy*, [w:] *Pastoral Letters and Statements...*, dz. cyt., s. 75-78; Zob. *Pastoral Letter on Evangelization in and Through the Family*, [w:] tamże, s. 63-69.

¹⁶ Por. tamże, s. 76.

W obecnym społeczeństwie nowogwinejskim mężczyźni, którzy mają znaczną pozycję zwłaszcza w życiu politycznym i cieszą się powodzeniem materialnym, powracają do praktyk poligamii. Tłumaczą to tradycją kulturową przodków. Ich zdaniem powinna ona być zachowana także w obecnych czasach¹⁷.

Biskupi Kościoła katolickiego w PNG przyznają, że co prawda praktyka ta była obecna w kulturze melanezyjskiej w dawnych czasach, ale obecnie jest niedopuszczalna w kraju, który przyjął wartości chrześcijańskie i nimi się szczyli. Warto podkreślić stanowczą postawę biskupów, którzy stwierdzają, że związek poligamiczny nie jest wolą Boga. Wskazują oni na nauczanie Starego Testamentu, a w szczególności odnoszą się do słów Jezusa Chrystusa na temat małżeństwa. Mistrz z Nazaretu przypomina, iż Bóg zamierzył małżeństwo jednego mężczyzny i jednej kobiety oraz chciał, by byli równorzędnymi partnerami, a także dzielili te same obowiązki w małżeństwie i wobec poczętych dzieci¹⁸.

W liście bardzo mocno podkreśla się także to, że jeśli przekazywane wartości kulturowe są sprzeczne z wartościami Ewangelii, to muszą ustąpić nauczaniu Syna Bożego. Jak stwierdzają biskupi, taka postawa wymaga zwłaszcza nawrócenia wszystkich, którzy pragną podążać za Chrystusem i Ewangelią w kwestiach małżeństwa i rodziny. Hierarchowie nowogwinejscy wyraźnie wskazują, iż apele o zakaz poligamii w PNG pochodzą w większości od kobiet. To one na pierwszym miejscu doświadczają wielkiego bólu i cierpienia w małżeństwach poligamicznych. Podczas ostatniego Narodowego Dnia Kobiet w PNG poligamia została określona przez kobiety jako „choroba bardziej bolesna niż nowotwór”¹⁹.

Hierarchowie nowogwinejscy zwracają także uwagę na bolesne skutki poligamii dla zrodzonych w takich związkach dzieci. Biskupi wskazują wprost na konsekwencje tego zjawiska: brak dostatecznej troski i opieki ze strony ojca, brak bliskości i miłości obydwu rodziców, brak poświęcenia należytego czasu ze strony ojca dla dzieci poczętych z różnych matek²⁰.

List *Statement on Polygamy* biskupów Kościoła w PNG na temat poligamii artykułuje zatem następujące zagrożenia, wynikające z omawianego zjawiska²¹:

¹⁷ Por. tamże, s. 77.

¹⁸ Por. tamże.

¹⁹ Por. tamże.

²⁰ Por. tamże, s. 77-78.

²¹ Tamże, s. 78.

- poligamia nie jest przewidziana w Bożym planie małżeństwa;
- pełnię życia małżonkowie mogą osiągnąć tylko w związku monogamicznym, jak o tym nauczał Pan Jezus w Ewangelii (por. J 10,10);
- należna miłość rodzicielska, troska oraz czas poświęcony na wychowanie dzieci może mieć właściwe miejsce tylko w małżeństwie jednego mężczyzny i jednej kobiety;
- kobiety w związkach poligamicznych borykają się z wieloma problemami społecznymi i gospodarczymi;
- poligamia stanowi źródło przemocy domowej (ofiarami są przede wszystkim kobiety i ich dzieci);
- odwołując się do Konstytucji Papui-Nowej Gwinei biskupi stwierdzają, że wszyscy obywatele tego kraju zobowiązani są do przestrzegania w słowie i czynie zasad chrześcijańskich, wyrażonych w tym dokumencie.

Na zakończenie listu hierarchowie deklarują wolę współpracy z grupami i organizacjami krajowymi oraz międzynarodowymi, które wyrażają niepokój w związku z narastającym problemem poligamii w PNG. Bez ich czynnego wsparcia problem ten wydaje się trudny do przezwyciężenia.

3. Narastające zjawisko przemocy seksualnej

Mówiąc o przemocy seksualnej, mamy przede wszystkim na myśli zgwałcenie. Czyn ten *Katechizm Kościoła katolickiego* określa następująco:

„Wtargnięcie przemocą w intymność płciową drugiej osoby. Jest naruszeniem sprawiedliwości i miłości. Rani on głęboko prawo każdego człowieka do szacunku, wolności oraz integralności fizycznej i moralnej. Wyrządza poważną krzywdę ofierze i może wyrzucić piętno na całym jej życiu. Gwałt jest czynem zawsze wewnętrznie złym”²².

W przypadku gwałtu godność osoby ludzkiej nadużywana jest w najgłębszym tego słowa znaczeniu. Biblia podkreśla: „Stworzył więc Bóg człowieka na swój obraz, na obraz Boży go stworzył: stworzył mężczyznę i niewiastę” (Rdz 1,27).

Sobór Watykański II w konstytucji *Gaudium et spes* przypomina o godności kobiety i mężczyzny: „Stwarzając człowieka mężczyzną i niewiastą, Bóg obdarza godnością osobową w równej mierze

²² KKK, nr 2356.

mężczyznę i kobietę”²³. Papież Jan Paweł II w *Liście apostołskim o godności i powołaniu kobiety „Mulieris dignitatem”* podkreślił bardzo wyraźnie godność osoby człowieka: „Człowiek jest osobą, w równej mierze mężczyzna i kobieta, oboje zostali stworzeni na obraz i podobieństwo Boga osobowego”²⁴. Reasumując, nauczanie Kościoła w tym zakresie można ująć w jednym zdaniu, zapisanym w *Katechizmie Kościoła katolickiego*: „Mężczyzna i kobieta mają nieustraszoną godność, która pochodzi wprost do Boga, ich Stwórcy”²⁵.

Kierując się wskazaniem Kościoła katolickiego, biskupi nowogwinejscy wydali oficjalne oświadczenie – *Statement on the Problem of Rape*. Na początku stwierdzili, że nauka Kościoła w PNG o gwałcie i jego negatywnej ocenie moralnej jest zgodna z oficjalnym nauczaniem Kościoła. Następnie przeszli do konkretnych wskazań i uwarunkowań codziennego życia²⁶.

W pierwszych zdaniach listu mowa jest o nienaruszalnej prywatności kobiety, która w sytuacji gwałtu zostaje fizycznie zaatakowana. Podkreśla się, że w czasie gwałtu godność kobiety naruszana jest fizycznie i psychicznie. Zwraca się także uwagę na to, iż kobieta nowogwinejska, będąc ofiarą gwałtu, za zaistniałą sytuację może też obwiniać samą siebie (pozycja mężczyzny w społeczeństwie jest niepodważalna). Ważny problem stanowi również zatajanie przypadków gwałtów przez lokalną społeczność ze względu na wstyd, a także mogące wynikać konsekwencje dla tej społeczności. Mowa jest tu o tzw. kompensacji, czyli finansowym odszkodowaniu za popełniony czyn w danej społeczności, a także o możliwości wybuchu wojny plemiennej, która zawsze pociąga za sobą wiele ofiar i zniszczenia w lokalnej społeczności²⁷. Ponadto lokalna społeczność często domaga się wtajemniczenia we wszystkie wrażliwe i delikatne sprawy dla kobiety skrzywdzonej podczas gwałtu.

Mówiąc o problemie przestępstwa zgwałcenia, biskupi nowogwinejscy podkreślają jego kolejne negatywne konsekwencje²⁸:

- nadwyrężenie zaufanie w relacjach międzyludzkich: kobieta, będąc ofiarą gwałtu, może już nigdy nie odzyskać zaufania

²³ KDK, nr 49.

²⁴ Jan Paweł II, *List apostołski o godności i powołaniu kobiety „Mulieris dignitatem”*, Watykan 1988, nr 6.

²⁵ KKK, nr 369.

²⁶ Por. *Statement on the Problem of Rape*, [w:] *Pastoral Letters and Statements...*, dz. cyt., s. 89-93.

²⁷ Por. tamże, s. 89-90.

²⁸ Por. tamże, s. 90-91.

w przyszłych relacjach z mężczyznami. Może to znacząco wpływać na jej powołanie do bycia żoną i matką, ewentualnie może pozostać osobą niezamężną;

- obawa przed chorobami przenoszonymi drogą płciową (w społeczności nowogwinejskiej jest to poważny problem, obejmujący m.in. zakażenia śmiertelną chorobą HIV/AIDS);
- nierzadko gwałt związany jest z poczęciem dziecka. Powstaje pytanie: co w takiej sytuacji ma uczynić zgwałcona kobieta? Nauczanie Kościoła, aby przyjąć życie, jest jednoznaczne. W społeczności nowogwinejskiej, w której zwyczaje przodków są nadal żywe, nie jest to już takie oczywiste.

Biskupi podkreślają w swoim liście, że gwałt wpływa nie tylko na ofiarę, ale także na jej rodzinę i społeczność. Bywa, że ofiara jest wyszydzana i poniżana. W kulturze melanezyjskiej może to prowadzić do bratobójczych walk plemiennych, których skutki są tragiczne dla obydwu stron.

Biskupi wskazują, że gwałt dokonany na kobiecie ma również ogromny wpływ na jej męża. Odczuwa on wielki wstyd i żal z tego powodu. Często mąż obwinia żonę, że to ona była przyczyną tak haniebnego zdarzenia. Bywa, że skutkuje to utratą zaufania małżeńskiego, a w konsekwencji prowadzi do rozpadu małżeństwa i rodziny. W kulturze melanezyjskiej gwałt na kobiecie zamężnej prowadzi do rozniewania jej męża, co często skutkuje zabójstwem sprawcy gwałtu przez męża ofiary lub członków jej rodziny, a w konsekwencji prowadzi do walk pomiędzy klanami obu stron.

Hierarchowie odwołują się w tym miejscu do społeczeństwa nowogwinejskiego, które winno reagować na takie sytuacje, a także do deklaracji Organizacji Narodów Zjednoczonych z 1948 roku na temat praw człowieka. W przywołanym dokumencie stwierdza się, że wszyscy ludzie są wolni i równi pod względem prawa. Gwałt, a także wszelkie naruszenia seksualne odmawiają prawa do wolności człowieka i naruszają jego godność osoby ludzkiej²⁹.

Nawiązując do konkretnych działań pastoralnych, biskupi zwracają najpierw uwagę na to, że sam proces sądowy bywa traumatyczny dla skrzywdzonej kobiety. Zalecają, by stosować jak najbardziej wyrozumiałą procedurę wobec osoby pokrzywdzonej, aby nie musiała cierpieć powtórnie w czasie procesu. Wskazują także na wartości, które przewyciężają zło gwałtu. Polecają szczególnie pielęgnowanie

---

²⁹ Por. tamże, s. 91.

wartości chrześcijańskich w życiu wszystkich obywateli³⁰. Apelują zatem, aby na każdym poziomie życia rodzinnego wprowadzać te wartości, a wartości kultury tradycyjnej, jeśli są sprzeczne z nauczaniem Ewangelii, winny zostać podporządkowane nauczaniu Jezusa i Jego Kościoła.

Hierarchowie apelują też, by rząd nowogwinejski zapewnił wszelką opiekę dla ofiar gwałtów, jak i wymógł konsekwencje karne dla ich sprawców. Ponadto organizacje pozarządowe oraz inne wspólnoty chrześcijańskie w PNG winny wspierać władze państwowe w przewyciężaniu wszelkich nadużyć seksualnych.

4. Zjawisko narastającej przemocy domowej

O przemocy domowej w małżeństwach i rodzinach pisze papież Franciszek w adhortacji apostolskiej *Amoris laetitia*:

„Istnieją smutne sytuacje przemocy w rodzinie, które są wylęgnięciem nowych form agresji społecznej, ponieważ stosunki rodzinne wyjaśniają również predyspozycje do gwałtownej osobowości. Rodziny, które na to są narażone, to te, w których brakuje komunikacji; te, w których dominują postawy obronne, a ich członkowie nawzajem się nie wspierają; gdzie nie ma zajęć rodzinnych sprzyjających uczestnictwu; gdzie relacje między rodzicami są często konfliktowe i gwałtowne, a relacje między rodzicami a dziećmi są nacechowane postawami wrogości. Przemoc domowa jest szkołą urazów i nienawiści w podstawowych relacjach międzyludzkich”³¹.

W Kościele nowogwinejskim problem przemocy w rodzinach został podjęty już nieco wcześniej. Kilkanaście lat temu pasterze tamtejszego Kościoła ogłosili list pastoralny na temat przemocy domowej, w którym podkreślili, że tą kwestią dotknięte zostały nie tylko rodziny katolickie. Biskupi zwrócili szczególną uwagę na narastanie tego problemu. Zaakcentowali także istotne wskazania pastoralne dla przewyciężenia i zapobiegania przemocy w rodzinach nowogwinejskich³².

Na początku hierarchowie zwrócili szczególną uwagę na to, że w wypadku przemocy rodzinnej istotna jest interwencja z zewnątrz. Chodzi tu zarówno o przyjaciół rodziny, krewnych, członków

³⁰ Por. tamże, s. 91-92.

³¹ AL, nr 51.

³² Por. *Pastoral Letter on Domestic Violence*, [w:] *Pastoral letters and statements...*, dz. cyt., s. 80-84. Zob. *Pastoral Letter on Evangelization...*, art. cyt., [w:] tamże, s. 63-69.

wspólnoty kościelnej, jaki i sąsiadów. Pasterze Kościoła w PNG wskazywali także na tzw. spiralę przemocy w rodzinie, która jest przekazywana z pokolenia na pokolenie. Wzrastanie i wychowanie w zranionej rodzinie powoduje negatywne konsekwencje (może w niej wzrastać potencjalny sprawca przemocy). W liście zwraca się wielką uwagę na dzieci, które wychowują się w rodzinach nacechowanych przemocą domową. Przemoc taka staje się dla nich wzorem postępowania w wielu problemach, których same doświadczają. Obok wychowania dzieci akcentowana jest także postawa młodzieży. Czerpie ona wzorce z postępowania rodziców, które często wzmacniane bywa przez narkotyki i alkohol. Młodzież, która doświadcza przemocy w rodzinach, sama nie jest zdolna do tworzenia prawidłowych relacji małżeńskich i rodzinnych³³.

Według biskupów spirala przemocy w rodzinach może zostać pokonana. Najważniejszą sprawą wydaje się przełamanie tradycyjnej postawy społeczeństwa, aby nie wtrącać się w problemy rodzinne. Biskupi mocno podkreślają, że taką postawę należy zaakceptować jedynie wobec rodzin, które funkcjonują bez większych problemów. Nie może ona jednak mieć miejsca w stosunku do rodzin z problemem przemocy domowej. Odpowiedzialna staje się rola parafian – szczególnie tych, którzy poczuwają się do służby Ewangelii i posługi Kościołowi³⁴.

Punktem wyjścia z sytuacji przemocy domowej jest zwłaszcza edukacja. Wskazuje ona na nadużycia w małżeństwie i rodzinie, a także na różne formy pomocy, płynące z wielu instytucji kościelnych. Jeśli chodzi o niektóre aspekty kulturowe (na przykład tzw. *bride price*, czyli wykupienie panny młodej przez pana młodego od jej naturalnej rodziny), to biskupi mocno podkreślają, że taka praktyka nie może być usprawiedliwieniem dla późniejszej przemocy w małżeństwie i rodzinie. Hierarchowie wskazują, iż Ewangelia i chrześcijańska miłość małżeńska ma być ponad wszelkimi zwyczajami kulturowymi³⁵.

W liście uwypuklony został fakt, iż ofiary przemocy domowej winny korzystać z przysługujących im praw ze strony państwa. Mają one także prawo do pomocy z zewnątrz, której nie należy pochopnie odrzucać ze względu na presję rodziny czy lokalnej społeczności. Kobiety muszą też w większym stopniu ubiegać się o pomoc prawną, przewidzianą dla tego typu przestępstw. Przypadki wszelkiej przemocy domowej winny być zgłaszane do odpowiednich instytucji

³³ Por. *Pastoral Letter on Domestic Violence*, art. cyt., s. 80-81.

³⁴ Por. tamże, s. 81.

³⁵ Por. tamże, s. 82.

państwowych. Brak reakcji na ten problem przyczynia się tylko do jego natężenia w przyszłości³⁶.

Równocześnie biskupi akcentują wszelkie działania, które winny zapobiegać przemocy rodzinnej w przyszłości. Pierwszym postulatem jest edukacja dzieci w zakresie właściwego zachowania wobec trudnych sytuacji życiowych w rodzinie. Podkreśla się także, iż dzieci należy wychowywać w duchu miłości i chrześcijańskiego zrozumienia dla ludzkich wad i słabości. Ponadto muszą być one uczone w rodzinach wyrażania swoich uczuć w chrześcijański sposób. Wskazane jest także nauczanie samych rodziców ich właściwych ról w rodzinie jako nauczycieli wiary i moralności. Zwraca się także uwagę na przygotowanie narzeczonych do małżeństwa, w którym można zawczasu przepracować wiele trudnych sytuacji małżeńskich, aby później nie były one zaskoczeniem³⁷.

Na zakończenie listu biskupi zwracają się z apelem do wszystkich ludzi dobrej woli w PNG, aby więcej zaangażować się w ograniczanie przemocy domowej, która dotyka nie tylko katolików, ale całe społeczeństwo tego kraju.

Zakończenie

Określenie „wyzwania duszpasterskie”, do którego nawiązują biskupi nowogwinejscy w listach duszpasterskich (wyjaśnione we wstępie artykułu), wskazuje na konieczność podjęcia wielu wysiłków i działań pastoralnych Kościoła w PNG w celu ochrony chrześcijańskich wartości małżeństwa i rodziny. Biskupi nowogwinejscy w analizowanych listach na temat małżeństwa i rodziny na przestrzeni ostatnich 25 lat wskazywali nie tylko na wyzwania pastoralne, ale również starali się podać konkretne rozwiązania duszpasterskie. W omawianych listach ujawnia się podstawowa przesłanka, iż najważniejszym drogowskazem duszpasterskim jest nauka, płynąca ze źródła – Ewangelii. Krocząc bowiem jej drogą, można przewyciężać negatywne zjawiska w codziennym życiu małżeństw i rodzin w misyjnym oraz młodym Kościele, którym nadal pozostaje PNG.

Niniejszy artykuł miał na celu ukazać najważniejsze wyzwania duszpasterskie, z którymi zмага się misyjny Kościół w PNG w XXI wieku. Wyzwania te mogą z pewnością zostać przewyciężone z pomocą łaski Bożej, usilnej pracy pastoralnej Kościoła w PNG, a także modlitewnego zaangażowania tamtejszych wiernych, jak również z pomocą

³⁶ Por. tamże, s. 82.

³⁷ Por. tamże, s. 82-83.

wiernych Kościoła powszechnego. Wskazane zadania wymagają zatem działań o charakterze integralnym, a także zrozumienia i przychylności organów władzy publicznej PNG.

~•~

WOJCIECH NIŚCIGORSKI SVD

Wyzwania duszpasterskie w listach biskupów Kościoła katolickiego w Papui Nowej Gwinei na temat małżeństwa i rodziny

Streszczenie

W artykule analizie poddano listy duszpasterskie biskupów nowogwinejskich na temat małżeństwa i rodziny. Omówienie tych dokumentów pozwala na wyodrębnienie rozwiązań pastoralnych proponowanych przez biskupów w konkretnym kontekście duszpasterskim. Ewangelia jest głoszona w PNG od ponad 100 lat, ale zwyczaje i praktyki kulturowe z przeszłości są ciągle żywe. Autor omówił najpierw wyzwania małżeńsko-rodzinne w dzisiejszym Kościele w PNG, a następnie przedstawił naukę Kościoła na temat czterech obszarów pastoralnych wyzwań: kontroli urodzin, poligamii, przemocy seksualnej, przemocy domowej. Są to wyzwania, wobec których należy podjąć zdecydowane działania, wynikające z przesłania Ewangelii oraz nauczania Kościoła. Zaprezentowana analiza działań duszpasterskich Kościoła w PNG wskazuje na wzrost wiary w tym regionie świata oraz konieczność dalszej działalności misyjnej w Melanezji.

Słowa kluczowe: kontrola urodzeń, Kościoły lokalne, Papua Nowa Gwinea, poligamia, przemoc seksualna, przemoc w rodzinie, wyzwania duszpasterskie.

WOJCIECH NIŚCIGORSKI SVD

Pastoral Challenges in Letters of the Bishops of the Catholic Church in Papua New Guinea on the Issue of Marriage and Family

Abstract

The article analyzes pastoral letters of the New Guinean bishops on the subject of marriage and family. Discussion on these documents allows to distinguish pastoral solutions proposed by the bishops in a specific pastoral context. The Gospel has been preached in PNG for over 100 years, but cultural customs and practices from the past are

still alive. The author first discussed the marital-family challenges in today's Church in PNG and then presented the Church's teaching with regard to four areas of pastoral challenges: birth control, polygamy, sexual and domestic violence. These challenges call for decisive action arising from the Gospel message and the Church's teaching. The presented analysis of pastoral activities of the Church in PNG indicates an increase in faith in this region of the world as well as the need for further missionary activity in Melanesia.

Keywords: birth control, local churches, Papua New Guinea, polygamy, sexual violence, domestic violence, pastoral challenges.